

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende

Citation: Kierkegaard, Søren: "Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 14*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2010 , s. 101. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-ydr-txt-shoot-idb1f74cd1-1dae-4fe0-9e57-948e7f69b6cc.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 14

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

* Foranlediget ved en Yttring¹ af Dr. *Rudelbach* mig betræffende

Yttringen findes p. 70.

I Texten staaer: Sandelig, Kirkens dybeste og høieste Interesse i vore Dage er netop at blive emanciperet fra det man med Rette kan kalde *Vane-* og *Stats-Christendom*.¹²¹.

Hertil saa Noten 121.¹²¹) Det er det samme som en af vore mest udmærkede Skribenter fra de sidste Dage, *Søren Kierkegaard*, søger at indprente, indpræge, og som *Luther* siger inddrive alle dem, som ville høre.

Derpaa fortsættes Texten saaledes i det umiddelbart paafølgende Punktum: Men til denne Emancipation er Civilægteskabet et vigtigt, maaskee et uundværligt Middel, et nødvendigt Led i Organisationen af alle de Foranstaltninger, som betegne og betinge Religionsfrihedens Indførelse.

Altsaa alle disse mange kvalitetsforskjellige pseudonyme Skrifter lige fra »Enten – Eller«, saa dernæst alle mine forskjelligartede opbyggelige Skrifter, alt Dette slaaes sammen under Eet og kaldes: Søren Kierkegaard.

Men til Yttringen selv. Paa denne passer temmelig nøie det Udtryk i Sproget: den er kun halv sand, det vil sige, det Halve, bogstavelig taget, er det Sande, det andet Halve er Usandhed¹.

1. Dog maa selv i den første Halvdel (det om »Vane-Christendommen«) det Udtryk »emancipere« ikke urgeres, saa man derved tænker paa, at jeg i min Virksomhed skulde have brugt udvortes Midler eller foreslaaet Brugen af disse, ei heller maa det Ord »Kirke« urgeres, saa man glemmer, at jeg ene har beskæftiget mig med »den Enkelte«; thi da bliver ogsaa denne Halvdel usand. Og derfor sagde jeg, at Udtrykket »den er kun halv sand« passer »temmelig nøie«, thi ganske nøie taget er Yttringen vel ikke engang halv sand.
(tilbage)

Jeg er en Hader af »*Vane-Christendommen*«. Det er Sandhed. Jeg hader *Vane-Christendommen* i hvilkensomhelst Skikkelse den viser sig. Dette »i hvilkensomhelst Skikkelse« kunde jeg ønske særligen bemærket; thi *Vane-Christendommen* kan jo have mange Skikkelser. Og var der slet intet Andet at vælge, var Valget kun mellem denne Art *Vane-Christendom*: en verdslig Letsindighed, der sorgløst lever hen i den Indbildning at være Christen, uden maaskee engang at have noget Indtryk af *Christendommen*, og den Art *Vane-Christendom*, der findes hos Secterere, Opvakte, Hyperorthodoxe, Partigængere – naar galt skal være, jeg vælger ubetinget den første. Den første Art har dog kun letsindigt og negativt taget *Christendommen* forfængeligt, hvis man ellers overhovedet altid endog tør dømme den saa strengt; den anden har maaskee i aandeligt Hovmod, i ethvert Tilfælde positivt taget *Christendommen* forfængeligt; den første kunde man næsten fristes til at smile af, fordi man haaber, den anden kan bringe En til at gyse. Men som sagt, det er sandt, jeg er en Hader af al *Vane-Christendom*. Jeg kan derfor naturligvis heller ikke have det Mindste mod, om vor lærde Theolog Dr. R. siger noget Saadant, tvertimod jeg vilde – saameget mere som jeg kjender denne Mand fra min Faders Hus, og holder mig overbevist om, at han virkelig er venskabelig sindet mod mig – jeg vilde endog takke ham derfor. Jeg har heller ikke Noget mod, om Dr. R. fremtidig i al Stilhed indslutter mig i sine Forbønner, at det maa lykkes mig indtil det Sidste at bevare dette Had til al *Vane-Christendom*, hvad, som jeg troer og haaber, Dr. R. ogsaa bevarer, om jeg end maaskee er opmærksom paa Former af den, som mindre har tildraget sig hans Opmærksomhed. Det Eneste jeg her kunde ønske, var, at han ikke fremtidig vilde bringe dette vildledende Ord »Emancipation« i Forbindelse med min Stræben; og det Eneste jeg her kunde befrygte er, om det nu, da jeg selv har sagt det, skulde blive en *Vane* i Literaturen at sige om mig, at jeg er en Hader af al *Vane-Christendom*.

Nu til den anden Halvdel af Yttringen. Jeg skal have rettet mig mod »*Stats-Christendommen*«, ja det skal være Betydningen af dette Søren Kierkegaardske in toto at angribe *Stats-Christendommen*, nærmere

forstaaet, at kæmpe for Kirkens Emancipation fra Staten, eller dog at »indprente, indpræge, inddrive« dette.

I Ursins *Regnebog*, som brugtes i min Skoletid, stod der, at der udloves en Douceur til Enhver, som kunde finde nogen Feil i Bogens Regnestykker. Jeg udlover ogsaa en Douceur til Den, der i disse mange Bøger kan paavise et eneste Project i Retning af Forandring i det Udvortes, eller blot en Antydning af et saadant Project, eller blot Noget, der i fjerneste Maade endog for den mest Nærseende paa den længste Afstand kunde ligne en Antydning af et saadant Project eller af en Troen paa, at det er i det Udvortes Feilen stikker, at det er Forandring i det Udvortes der behøves, Forandring i det Udvortes der skal hjælpe os.

I Forhold til den mig forundte Evne har jeg med Flid ogsaa med adskillige Opoffrelser redeligt arbeidet for at inderliggjøre Christendommen i mig og i Andre, hvis ellers Andre ville lade sig paavirke. Men just fordi jeg fra Begyndelsen har forstaaet, at Christendom er Inderlighed, og Inderliggjørelse af Christendom just min Opgave: derfor har jeg med den ængsteligste Samvittighedsfuldhed vaaget over, at der da ikke har indblandet sig ikke en Passus, ikke et Punctum, ikke en Linie, ikke et Ord, ikke en Stavelse, ikke et Bogstav i Retning af Forslag til Forandring i det Udvortes, eller i Retning af en Troen paa, at det er i det Udvortes Feilen stikker, at det er Forandring i det Udvortes der behøves, Forandring i det Udvortes der skal hjælpe os.

Intet er jeg saa betænkelig ved som ved Alt, hvad der endog blot smager af denne usalige Forvexling af Politik og Christendom, en Forvexling, der saa let kan bringe en ny Art Kirke-Reformation op og i Mode, den bagvendte Reformation, der reformerende sætter et nyt Slettere i Stedet for et gammelt Bedre, medens det dog skal være vist og sandt, at det er en Reformation, i hvilken Anledning hele Byen bliver illumineret.

Christendom er Inderlighed, Inderliggjørelse. Ere til en given Tid de Former, hvorunder der skal leves, ikke de fuldkomneste: nu, i Guds Navn; kan man faae dem bedre: vel. Men *væsenligen*: Christendom er Inderlighed. Som det er Menneskets Fortrin for Dyret at kunne leve under ethvert Clima, saaledes rangerer Fuldkommenhed i Christendom, just fordi denne er Inderlighed, efter sin Styrke til at kunne leve om saa var under de ufuldkomneste Former. Politik er dette udvortes Væsen, denne tantaliske Travlhed for Forandring i det Udvortes.

Som man atter seer af hans sidste Skrift, troer Dr.R. paa, at det der skal frelse Kirken og Christendommen er »de frie Institutioner.« Skulde dette høre med til sand Christendom denne Tro paa de, politisk opnaaede, frie Institutioners frelsende Magt, saa er jeg ingen Christen, ja endnu værre, jeg er et rent Djævelens Barn; thi, oprigtigt talt, jeg har endog Mistanke til disse, politisk opnaaede, frie Institutioner, især til deres frelsende og gjenfødende Magt. Det er min Christendom, eller saa christendum er jeg, som da forresten aldrig har befattet mig med »Kirke« og »Stat« - det er meget for Stort for mig; dertil behøves ganske anderledes Seere, end jeg er, eller ogsaa bør det ganske simplement overlades de ordenligen dertil Beskikkede og Kaldede. Jeg har heller aldrig kæmpet for »Kirkens« Emancipation saa lidet som for den grønlandske Handels, Qvindernes, Jødernes eller nogensomhelst anden Emancipation. Jeg har, som Enkelt, med Sigtet »den Enkelte«, tilsigtende Inderliggjørelse i Christendom i »den Enkelte«, consequent, med Aandens Vaaben, ene og alene med Aandens Vaaben kæmpet for at gjøre opmærksom paa og mod at lade sig bedrage af »Sandsebedrag«. Og som det da efter min Mening er et Sandsebedrag, om En indbilder sig, at det er de ydre Former, der forhindre ham i at blive Christen, saa er det, ja det er det samme Sandsebedrag, om En indbilder sig, at det er de ydre Former, der skulle hjælpe.

At en Politiker troer paa, at det er de frie Institutioner, der skal hjælpe Staten - det kan jeg forstaae, fordi Politik er Udvorteshed, som, hvad jo ligger i Sagen, ikke har Livet i sig selv, men maa hente det fra Formerne, og derfra denne Tro paa Formerne. Men at Christendommen, som har Livet i sig selv, skal frelses ved de frie Institutioner, dette er i mine Tanker en aldeles Miskjendelse af Christendommen, der, hvor den er sand i sand Inderlighed, er uendelig høiere og uendelig friere end alle Institutioner, Constitutioner osv. Det er ikke udvortes fra Christendommen skal hjælpes, ved Institutioner og Constitutioner, og da allerminst, naar disse ikke, paa gammelt Christeligt, skulle lidende tilkæmpes ved Martyrier, men paa Politisk, selskabeligt-venskabeligt vindes ved Ballotation eller i Tal-Lotteriet - at hjælpes paa den Maade er tvertimod dens Undergang. Christendommen er den seierrige Inderlighed. Og det var dette der skulde arbeides for, at denne seierrige Inderlighed var om muligt i ethvert Menneske, at »den Enkelte« sandere og sandere blev Christen. Det var dette, der skulde gjøres: Selvbekymringen skal vækkes i »den Enkelte«, den Selvbekymring, der uendelig giver ham Andet at tænke paa end de ydre Former, den Selvbekymring, der, naar den saa har gjort et Menneske saaledes indadvendt, under høiere Indflydelse forklarer sig til hin seierrige Inderlighed, medens dog Selvbekymringen vedbliver, betryggende ham, at han ikke atter bliver udadvendt. Derfor har jeg, for Idealerne, kæmpet mod »Sandsebedragene«, for, ved Synet af Idealerne, at vække denne Selvbekymring i »den Enkelte«, selv bekymret, saaret af Idealerne, dog usigelig glad derved og taknemmelig derfor.

Forskjellen mellem Dr. R. og mig er iøinefaldende nok; denne Forskjel maa jeg paa det Bestemteste gjøre gjældende. Der er en anden ogsaa iøinefaldende Forskjel mellem os, som jeg villigt fremhæver: Dr. R. er i Besiddelse af en forbausende Lærdom, efter hvad jeg kjender vel den lærdeste Mand i Danmark, Noget vi, i mine Tanker, alle bør være glade ved, at der er en saadan lærd Mand iblandt os; derimod er jeg, især sammenlignelsesvis, udi Lærdom og »Vidskab« en Stymper, der saadan til Husbehov kan den lille Tabel. Men

en *anerkjendende*, og i saa stærke Udtryk anerkjendende Despointeren af min Forfatter-Virksomheds Betydning har jeg ikke kunnet tie til; jeg frygter virkelig for, at det, om end med faa Ord, skulde lykkes, »som Luther siger at inddrive« denne – Misforstaaelse »i alle dem, der ville høre«. Og jeg har troet, at det, netop i dette Øieblik, var min Pligt at imødegaae – hvad vel ellers neppe kunde være faldet mig ind – og lidt udførligere, end det i ethvert Tilfælde ellers kunde være faldet mig ind, at imødegaae denne Misforstaaelse, ogsaa for at forhindre, at det da ikke, maaskee forledt ved denne Yttring af Dr. R., skulde blive et vist Parti »en Vane«, udenvidere at indrollere mig paa Partiet.

S. Kierkegaard.

Lad mig dog tilføje Følgende, for at hvad jeg siger ikke skal blive misforstaaet, som var det min Mening, at Christendom ene og alene bestod i, at finde sig i Alt betræffende de ydre Former, uden at gjøre det Mindste, som vidste ikke Christendommen ypperligt Besked om, hvad der er at gjøre – naar galt skulde være. Men med slige Tilfælde har hele min Forfatter-Virksomhed slet Intet at gjøre; jeg har kun, endogsaa digterisk, afgivet hvad man kunde kalde et Existential-Correctiv til et Bestaaende i Retning af Inderliggjørelse i »den Enkelte«, det vil sige, det Bestaaendes Lære og Indretninger har jeg saavist aldrig indvendt et Ord mod, men jeg har arbejdet for, at denne Lære maatte blive mere og mere Sandhed i »den Enkelte«. Og har jeg endog, for at forhindre enhver Misforstaaelse, under hele denne Operation bevaret polemisk Sigte paa »Mængde«, det Numeriske, item paa, hvad der er vor Tids Skødesynd, det selvgjorte Reformatoriske og Falsationerne i denne Retning.

I Apostlernes Gjæringer læse vi de Ord: man bør adlyde Gud mere end Mennesker. Altsaa der gives Tilfælde, hvor et Bestaaende kan være af den Beskaffenhed, at den Christne ikke bør finde sig deri, ikke bør sige, at Christendom just er denne Ligealdighed for det Udvortes.

Men lad os nu see, hvorledes Apostlerne: ikke bare sig ad – thi hvorledes disse ærværdige Skikkelser bare sig ad, det veed vel Enhver.

Apostlerne gik ikke saadan og snakkede med hinanden og sagde: »Det er utaaleligt, at Synedriet sætter Straf paa Ordets Forkyndelse, det er Samvittighedstvung. Dog, hvad skulle vi gjøre? Skulle vi ikke see at blive nogle Stykker, og saa indgive en Adresse til Synedriet, eller see at komme med paa en Synode; det var ikke umuligt, at vi saa, ved at holde sammen med hvad der ellers er vore Fjender, kunde ved Ballotation faae Majoriteten, at vi da kunne faae Samvittighedsfrihed til at forkynde Ordet.« Gud i Himlene! Ærværdige Skikkelser tilgiver, at jeg har maattet tale saaledes, det var nødvendigt.

Hvorledes bare de sig derimod ad – thi der er dog vist Adskillige, der have glemt det. »Apostelen« er væsenligen en enlig Mand; mellem Apostle er der intet Parti-Sammenhold, end ikke tænkeligt, den Ene seer ikke paa den Anden hvad han skal gjøre, hver er ved sig som Enkelt bunden til Gud. Saa beraadfører Apostelen sig med Gud og sin Samvittighed. Derpaa lukker han ligesom sin Dør op, Døren fra sit ensomme Indelukke, og gaaer, mir nichts und Dir nichts, derimod med Gud ud paa Gaden – for at forkynde Ordet. Lad os antage, at En møder ham, der siger: Veed Du, at Synedriet har sat Hudflettelse paa at forkynde Ordet. Apostelen svarer: Naa, har Synedriet det, saa vil jeg altsaa blive hudflettet. Imorgen sætter Synedriet Dødsstraf. Apostelen svarer: Naa, har Synedriet gjort det, saa vil jeg altsaa blive henrettet. Han lader det Bestaaende bestaae; ikke et Ord, ikke en Stavelse, ikke et Bogstav i Retning af Forandring i det Udvortes, ikke den flygtigste Tanke i hans Hoved, ikke et Blink med Øiet, ikke en Mines Bevægelse i denne Retning. »Nei«, siger Apostelen, »lad det kun staae urokket fast, dette Bestaaende; thi dette staaer med Guds Hjælp ogsaa urokket fast, at idag bliver jeg hudflettet, imorgen henrettet, eller, hvad der er det Samme, idag forkynder jeg Ordet og imorgen, Amen«. O, Tak, tak, at Du bar Dig saaledes ad; havde Du baaret Dig ad som de moderne Christne, saa var Christendommen aldrig kommet ind i Verden!

Og her et christeligt Memento. Ordenligvis er Christendom indenfor »Christenhed« just Ligealdighed for det Udvortes i Selvbekymring. Men colliderer En saaledes med det Bestaaende, at det kunde falde ham ind, at det er et Samvittighedsspørgsmaal, – store Gud, et Samvittighedsspørgsmaal! – og han vover at sige dette: da har han at være enlig Mand, at stride lidende, at vælge Martyriet. Samvittighed og Samvittighedssag kan – dette er evig vist og ligger i Sagen selv, thi Samvittighed er ingen numerisk Bestemmelse – kun repræsenteres af enlig Mand og i Karakter, ved Handling¹, ikke ved at foranledige en Discussion, der ender med Ballotation. Alt, hvad der er Parti og vil virke som Parti, maaskee endog intrigerende – naar det mod et Bestaaende vil beraabe sig paa »Samvittighed«, da forskylder det en Usandhed.

-
1. Som Exempel kan tjene Luthers Ægteskab med Katharina v. Bora – thi med Luther, nei med Luther var der aldrig Vrøvl. Hvorledes bar han sig da ad? Han beraadfører sig med Gud og sin Samvittighed. Efter frygtelige Kampe og Anfægtelser forvisser han sig om: der

maa paa dette Punkt sættes en intensiv Handling ind. Det er Samvittighedssag! Han tier. Endnu tier han, skjøndt besluttet. Nu er Øieblikket der til at handle – nu er han gift. »En Præst?!« Ja, tiltrods for Paven. »Med en Nonne?!« Ja trods hele Opinionen. – Tak; forsmaa ikke en taknemlig Lykønskning til Dit Ægteskab – strax samme Dag blev Du neppe overrendt af Lykønskende! Forsmaa ikke denne Lykønskning fordi den er fra en enlig Mand – og skulde Du nu modtage Gratulationer endog blot af alle de »gifte Præster«, saa blev det igjen maaskee altfor meget. Hvorledes bar han sig derimod ikke ad? Han gik ikke i hjerteligt Vrøvl med Kreti og Pleti, Venner og Venner, kastende et verdenshistorisk Blik paa Kirkens Fortid, et Do. Do. paa dens Fremtid. Ei heller talte han til disse »flere Venner« saaledes. »Det Spørgsmaal om Præsteægteskab er en Samvittighedssag. Men hvad skulde vi gjøre? Lader os holde sammen, see at blive nogle Flere, saa vil jeg komme frem med et Andragende. Lad os gaae til Rigsdagen. Vel sandt, Sagen beskæftiger mig religieust, men der er et betydeligt Parti, som af verdslige Grunde interesserer sig for det Samme. Naar vi da balloterende holde sammen med dem, saa er det, efter mit nøiagtige Kjendskab til Talforholdene (og Kjendskab til Talforholdene – indprænter Eder dette Ord, bevarer det for Historien, thi dette Ord er mit Livs Hemmelighed – Kjendskab til Talforholdene er det egenligen der gjør »Reformatoren«) det er ikke umuligt, det er ikke umuligt, at vi kan knibe et Par Points fra Modparten, og knibe os igjennem – til Samvittighedsfrihed! – med en lille bitte kneben simpel Majoritet. Det er ikke umuligt, efter hvad jeg kjender til Talforholdene. Og skulde det vise sig, at det ikke kan naaes, saa kan vi jo tage Andragendet tilbage, den Sag er da ikke saa farlig.« Nei, den Sag er rigtignok ikke farlig. – Tilgiv, kjære Luther, Du Guds og altsaa ogsaa Anfægtelsernes Mand, tilgiv; men jeg troer, at hvor megen Uvillie der end vilde være i Dig ved at see sligt Væsen, Du vilde dog være enig med mig i, at der egenligen ikke er Andet at sige end: den Sag er rigtignok ikke farlig. Det eneste Farlige – og det var meget farligt – det eneste Farlige var, om Sligt blev kaldet Reformation og Alvor.

(tilbage)

Er det da Samvittighedssag, skal der altsaa strides saaledes. Er det ikke Samvittighedssag, da bliver Sagen en ganske anden. Det bliver saa netop Christendom: i Selvbekymring at udvikle Ligegyldighed for det Udvortes. Skulde der alligevel være een eller anden Forandring, en Svagere kunde ønske (thi, saaledes forstaaet, er just den den Stærkere, der i Selvbekymring har størst Ligegyldighed), nu vel, saa ytrer man dette Ønske, siger: jeg kunde ønske – men man taler ikke om Samvittighedssag, og man gyser for, at dette skulde blive En »en Vane«. Det er min Mening, thi jeg er en Hader af al »Vane-Christendom«.